

E-kirje: Komission tiedonanto "Kulttuurikompassi Euroopalle" ja ehdotus yhteiseksi julistukseksi

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Komissio julkaisi 12.11.2025 tiedonannon COM(2025) 785 final ”Kulttuurikompassi Euroopalle”, joka toimisi EU:n kulttuuriin liittyvien tai kulttuuria hyödyntävien politiikkatoimien strategisena perustana vuosien 2028–2034 monivuotisen rahoituskehysten osalta.

Tiedonantoon liittyy komission ehdotus yhteiseksi julistukseksi ”Eurooppa kulttuurin puolella ja kulttuuri Euroopan puolella” COM(2025) 786 final , jolla Euroopan parlamentti, EU:n neuvosto ja komissio vahvistaisivat Euroopan kulttuuripolitiikan keskeiset periaatteet. Julistuksen sisältö on johdettu tiedonannosta.

Julistuksen käsittely on käynnistynyt neuvoston kulttuurikomiteassa Kypoksen pj-kaudella tammikuussa 2026. Komission tavoitteena on, että julistus allekirjoitettaisiin heinäkuun 2026 alkuun mennessä.

Suomen kanta

Suomi on vakiintuneesti pitänyt tärkeänä saada kulttuurille EU:n strateginen viitekehys. Suomi katsoo, että komission tiedonanto Euroopan kulttuurikompassista COM(2025) 785 final ja sitä koskeva ehdotus julistukseksi COM(2025) 786 final vastaavat Suomen pitkäaikaiseen tavoitteeseen. Suomi katsoo, että kulttuuri- ja luovien alojen tiivis ja dynaaminen vuorovaikutus muiden alojen kanssa edistää Euroopan ja Suomen menestymistä ja kilpailukykyä.

Suomi kannattaa komission esitystä instituutioiden yhteiseksi julistukseksi ja katsoo sen lisäävän Kulttuurikompassin merkitystä sekä vahvistavan yhteisiä painopisteitä kulttuurin edistämiseksi ja hyödyntämiseksi yhteiskunnallisena voimavarana.

Suomi pitää julistuksen tavoitteita perusteltuina ja katsoo niiden edistävän kulttuurin saavutettavuutta, taiteilijoiden ja kulttuurialan ammattilaisten toimeentuloa ja liiketoimintamahdollisuuksia sekä lisäävän yhteiskunnallista yhteenkuuluvuutta ja kriisinkestävyyttä kulttuurin avulla.

Suomi painottaa erityisesti toimenpiteitä, joilla lisätään kulttuurialan ja luovien alojen kilpailukykyä sekä edistetään unionin selviytymiskykyä ja kestäväää kasvua. Suomelle keskeisiä periaatteita ovat erityisesti taiteen vapauden turvaaminen, tekoälyn eettinen käyttö kulttuurialalla ja luovilla aloilla sekä kulttuurin ja kulttuuriperinnön edistäminen osana selviytymiskykyä, sosiaalista yhteenkuuluvuutta ja ekologisiin haasteisiin vastaamista.

Suomi kannattaa Kulttuurikompassin tavoitteiden toteuttamisessa nykyisten ja tulevien EU:n rahoitusvälineiden tehokkaampaa ja järjestelmällisempää hyödyntämistä sekä uusia avauksia yksityisen rahoituksen mukaan saamiseksi.

EU:n rahoitusta kulttuurialalle koskevien kirjausten osalta viitataan seuraaviin aiemmin muodostettuihin kantoihin:

Suomi pitää myös oikeansuuntaisina esityksiä investointien lisäämiseksi etenkin osaajien liikkuvuuteen (Erasmus+), mutta myös koulutukseen, luoviin aloihin, demokratiaan ja eurooppalaisiin arvoihin ja tunnistaa näiden merkityksen kilpailukyvyille ja kokonaisturvallisuudelle. (E 73/2025 vp)

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että kulttuuri- ja luoville aloille on unionin tasolla jatkossakin niiden erityispiirteisiin ja tarpeisiin vastaavaa rahoitusta. (U 61/2025 vp)

Pääasiallinen sisältö

Kulttuuria ja alan eurooppalaista yhteistyötä ovat edistäneet komission laatimat Kulttuuriagendat ja neuvoston kulttuurialan työsuunnitelmat. Unionilta on puuttunut strateginen kehys, jonka avulla kulttuuri voitaisiin ottaa johdonmukaisesti huomioon päätöksenteossa. Kulttuurin merkitys Euroopan tulevaisuudelle on mainittu komission puheenjohtaja von der Leyenin poliittisissa suuntaviivoissa ”Euroopan valinta”.

Kulttuurikompassi ja siihen liittyvä julistus vastaavat tähän puutteeseen luomalla strategisen viitekehyksen komission, neuvoston sekä Euroopan parlamentin toimille, millä vahvistetaan EU:n kulttuuriin kytkeytyvien politiikkatoimien johdonmukaisuutta ja vaikuttavuutta.

Tiedonanto

Komission Kulttuurikompassi- tiedonannossa kuvataan EU:n kulttuuripolitiikan visio, johon kuuluu neljä suuntaviivaa EU:n päätöksentekoa varten, 20 kulttuuripolitiikan lippulaivahanketta, ml. ehdotus yhteiseksi julistukseksi (EP, neuvosto, KOM) sekä kulttuurin strateginen ankkuri monivuotisessa rahoituskehyksessä 2028–2034.

Julistuksen painopistealueet ovat samat kuin komission tiedonannossa. Kaikki tiedonannossa mainitut aloitteet käsitellään neuvostossa erikseen niiden julkaisun jälkeen (kuten esimerkiksi työlöt, tekoäly).

Kompassin lippulaivatoimiin kuuluvat mm.

- jäljempänä kuvattu toimielinten yhteinen julistus
- EU:n taiteilijoiden peruskirja (EU Artists Charter), joka linjaa perusperiaatteet, suuntaviivat ja sitoutumisen oikeudenmukaisiin työoloihin
- kulttuurin saavutettavuuden parantaminen vahvistamalla DiscoverEU:n kulttuuriulottuvuutta ja edistämällä kansallisten kulttuuri- ja kulttuuriperintöpassien vastavuoroista tunnustamista
- uuden eurooppalaisen tutkimus- ja innovaatiokumppanuuden käynnistäminen kestävän kulttuuriperinnön edistämiseksi

- ehdotus uudesta esittävien taiteiden eurooppalaisesta palkinnosta
- EU:n rahoitukseen pääsyn yksinkertaistaminen
- EU:n kulttuurin, terveyden ja hyvinvoinnin linjaukset
- kulttuuri - ja luovien alojen tekoälystrategia
- EU:n kansainvälisiä kulttuurisuhteita koskevan strategian päivitys
- EU:n linjaukset strategisista panostuksista kulttuuriin

Edellä mainittuja toimia tuetaan kolmella läpileikkaavalla välineellä (myös nämä ovat lippulaivatoimia), jotka ovat komission kertomus kulttuurin tilasta unionissa, EU:n vuoropuhelu sidosryhmien kanssa ja komission hallinnoiman EU:n kulttuuritietokeskuksen perustaminen (vuonna 2027).

Komission tiedonannon mukaan Kulttuurikompassi näyttäisi suuntaa EU:n kulttuuria koskevalle politiikalle neljän toimintalinjan kautta. Toimintalinjat ovat:

- 1) Eurooppalaisten arvojen ja kulttuuristen oikeuksien puolustaminen ja vahvistaminen; taiteellisen vapauden turvaaminen, kulttuurisen ja kielellisen monimuotoisuuden edistäminen sekä pääsyn ja osallistumisen laajentaminen (esim. kulttuuripassit nuorille).
- 2) Taiteilijoiden ja kulttuurialan ammattilaisten aseman vahvistaminen ja tukea ihmisille; paremmat työehdot ja sosiaaliturva kulttuurialan ammattilaisille, rajat ylittävän liikkuvuuden helpottaminen, nuorten ja uusien kykyjen tukeminen, kulttuuri- ja taidekasvatuksen vahvistaminen ja kulttuurin rooli terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi.
- 3) Kulttuurin ja kulttuuriperinnön hyödyntäminen unionin kilpailukyvyyn, selviytymiskyvyyn ja yhtenäisyyden vahvistamiseksi; digitaalinen ja tekoälystrategia kulttuurialoille, kulttuuriperinnön suojelu ja digitalisointi, kulttuurin rooli aluekehityksessä ja kestävä matkailun edistämiseksi sekä luovat ratkaisut ilmastonmuutoksen torjunnassa.
- 4) Kansainvälisten suhteiden ja kumppanuuksia vahvistaminen kulttuurin alalla; kulttuurin strateginen sisällyttäminen EU:n ulkoiseen toimintaan, kulttuuriyhteistyön vahvistaminen laajentumis- ja naapurimaiden kanssa sekä monenkeskisen yhteistyön edistäminen mm. UNESCO, G7 ja G20.

Toimintalinjojen tukena on horisontaalisia toimia, joilla lisätään investointeja eurooppalaiseen kulttuuriin.

Julistus

Komission ehdotus instituutioiden väliseksi julistukseksi "Eurooppa kulttuurille - kulttuuri Euroopalle" korostaa kulttuurin keskeistä merkitystä Euroopan identiteetille, arvoille, demokratialle, taloudelle ja hyvinvoinnille. Hyväksymällä julistuksen Euroopan parlamentti, neuvosto ja komissio vahvistavat Euroopan kulttuuripolitiikan keskeiset periaatteet ja sitoutuvat vahvistamaan kulttuurin asemaa EU:n politiikassa ja yhteiskunnassa pitkän aikavälin vision mukaisesti. Julistus ei ole oikeudellisesti sitova ja sen toteuttaminen kansallisesti kuuluu toimivaltasuhteita kunnioittaen jäsenvaltioiden harkintaan.

Komission ehdotukseen instituutioiden väliseksi julistukseksi on kirjattu keskeiset EU:n arvot, kulttuurin merkitys yhteiskunnassa ja kulttuurin itseisarvo. Komission mukaan tarkoituksena on korostaa EU:n roolia kulttuurisektorilla ja luovan talouden alalla. Myös mm. kulttuurin merkitys EU:n resilienssille ja kilpailukyvyllä on tunnustettu. Taiteen vapauden on todettu olevan tärkeä lähtökohta. Muita painopisteitä ovat mm. kulttuurin ja kielten monimuotoisuus, kulttuurin saavutettavuus ja taiteilijoiden hyvät työolot.

Komission ehdotuksen mukaan kulttuurilla on merkittävä **strateginen rooli** Euroopan yhtenäisyyden, demokratian ja kilpailukyvyyn voimatekijänä. Tavoitteena on myös vahvistaa

EU:n asemaa globaalina kulttuurin vaikuttajana. Kulttuuri nähdään myös julkisena hyödykkeenä, joka vahvistaa EU:n resilienssiä ja kestäväää kasvua. Julistuksen osapuolet sitoutuvat edistämään

1. Taiteellisen ilmaisun vapautta suojelemalla taiteilijoita sensuurilta ja poliittiselta painostukselta sekä takaamaan kulttuurilaitosten riippumattomuuden.
2. Kulttuurista ja kielellistä monimuotoisuutta tukemalla Euroopan rikkaan kulttuuri- ja kieliperinnön säilyttämistä sekä varmistamalla eurooppalaisen kulttuurisisällön näkyvyys myös digitaalisissa ympäristöissä.
3. Kulttuurin saavutettavuutta parantamalla kaikkien, erityisesti nuorempien sukupolvien, pääsyä ja osallistumismahdollisuuksia kulttuuriin ja kulttuuriperintöön sekä kiinnittämällä huomiota palveluiden katvealueisiin ja heikommassa asemassa olevien ryhmien kulttuuriin oikeuksiin. Lisäksi osapuolet sitoutuvat parantamaan ja kehittämään kulttuuri-infrastruktuuria koko Euroopassa.
4. Taiteilijoiden työoloja edistämällä reilua palkkausta, sosiaaliturvaa ja työhyvinvointia sekä tukemalla sukupuolten tasa-arvoa ja vammaisten oikeuksia.
5. Nuorten asemaa lisäämällä nuorten vaikutusmahdollisuuksia kulttuurialalla ja tukemalla nuoria ja aloittelevia taiteilijoita.
6. Kulttuurin, taiteen ja koulutuksen välisiä synergioita vahvistamalla elinikäistä oppimista, ml. Non-formaalia oppiminen sekä STEAM- opetusta
7. Kulttuurin vaikutusta hyvinvointiin hyödyntämällä kulttuurin positiivisia vaikutuksia terveyteen ja hyvinvointiin sekä jakamalla hyviä käytäntöjä jäsenvaltioiden kesken.
8. Tekoälyn vastuullista käyttöä edistämällä ihmiskeskeistä, eettistä ja luovuutta tukevaa tekoälyn käyttöä sekä suojelemalla tekijänoikeuksia ja välttämällä kulttuurin yhdenmukaistumista.
9. Kulttuuriperinnön vaalimista suojelemalla sekä aineellista että aineetonta kulttuuriperintöä sekä tehostamalla toimia laittoman kulttuuriesineiden kaupan torjumiseksi.
10. Alueellista kehitystä ja kriisinkestävyyttä hyödyntämällä kulttuuria alueellisen elinvoiman ja yhteisöllisyyden vahvistamiseen sekä suojelemalla kulttuuriperintöä kriiseissä ja ilmastonmuutoksen vaikutuksilta.
11. Kulttuuria ekologisessa siirtymässä tukemalla laadukasta ja ekologisista arvoja edistävää arkkitehtuuria ja suunnittelua sekä ymmärtämällä kulttuuri merkittävänä muutoksen ajurina kohti kestäviä elämäntapoja.
12. Kulttuurin huomioimista EU-politiikassa lisäämällä kulttuurin roolia EU:n sisä- ja ulkopoliitikassa, vahvistamalla kulttuurin rahoitusta, tietopohjaa ja sidosryhmäyhteistyötä sekä seuraamalla edistymistä järjestelmällisesti.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

SEUT 167

Käsittely Euroopan parlamentissa

Kansallinen valmistelu

Jaosto 31 (kulttuuri- ja av-asiat) 12.2.2026

Eduskuntakäsittely

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Taloudelliset vaikutukset

Julistuksella ei ole taloudellisia vaikutuksia.

Kulttuurikompassiin sisältyviä toimia on tarkoitus rahoittaa Luova Eurooppa -ohjelman kautta kuluvalle rahoitusohjelmakaudella ja AgoraEU:n kautta tulevalle kaudella (2028–2034). Lisäksi rahoitusta etsitään kulttuurin valtavirtaistamisen kautta muista EU-ohjelmista (Horisontti Eurooppa, Erasmus+, Digital Europe) sekä yksityistä rahoitusta ja innovatiivisten rahoitusinstrumentteja hyödyntämällä (esim. MediaInvest, CCS Guarantee Facility).

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Neuvottelut EU:n seuraavasta monivuotisesta rahoituskehiksestä ovat käynnissä. Kompassiin sisältyvien toimien toteuttamisedellytykset riippuvat AgoraEU-ohjelmasta ja muiden toimeenpanon kannalta asiaankuuluvista ohjelmista tehtävistä päätöksistä.

Kulttuurikompassin ja julistuksen tavoitteet vastaavat monilta osin valtioneuvoston kulttuuripoliittisen selonteon (Valtioneuvoston julkaisuja 2024:55) tavoitteita.

Asiakirjat

COM(2025) 785 final

COM(2025) 786 final

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Neuvotteleva virkamies Iina Berden, OKM, puh. 0295 330 069

Kulttuuriasiainneuvos Laura Mäkelä, OKM, puh. 0295 330 224

Neuvotteleva virkamies Kimmo Aulake, OKM, puh. 0295 330 067

Kulttuuriasiainneuvos Emma Harju, OKM, puh. 0295 330 134

EU-erityisasiantuntija Sarita Friman, VNEUS, p. 0295 163 144

VAHVA-tunnus

EU/236/2025

Liitteet